

COVID-19'UN BİRİNCİ BASAMAK SAĞLIK HİZMETLERİNE ETKİLERİ

Yazarlar

Uzm. Dr. Gökmen ÖZCEYLAN

Dr. Öğr. Üyesi Giray KOLCU

© Copyright 2022

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-625-8259-40-7

Kitap Adı

COVID-19'un Birinci Basamak
Sağlık Hizmetlerine Etkileri

Yazarlar

Gökmen ÖZCEYLAN
ORCID : 0000-0002-2388-4158
Giray KOLCU
ORCID : 0000-0001-8406-5941

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

47518

Baskı ve Cilt

Repro Bir Matbaacılık

Bisac Code

MED052000

DOI

10.37609/akya.2200

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Birinci basamağı sevmek, aile hekimliğini bir yaşam tarzı olarak benimsemek, hastalara yardım için bu kutsal mesleği hakkını vererek yapmak herkesin harcı değildir. Gökmen hem bunu yaptı hem de içinde bitmek tükenmek bilmeyen öğrenme ve öğretme arzusunun bir yansıması olarak COVID-19 pandemisi döneminde yaşadıklarını bu kitap ile bizlere aktardı.

Kitabı okuduğumda kendimi birinci basamakta çalışıyor ve anlattığı her şeyi birebir yaşıyor gibi hissettim. Ön bilgileri, anıları ve güzel anlatım tarzı ile eminim sizler de öyle hissedeceksiniz.

Ellerinize, emeklerinize sağlık sevgili Gökmen ve Giray

Prof Dr Dilek Toprak

Tekirdağ Çorlu Reşadiye Aile Sağlığı Merkezi sağlık çalışanlarına bilgi paylaşımları ve çalışmalarımıza katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

Furkan Yanıyor'a kitabımızın düzeltmelerindeki katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

Değerli meslektaşlarımız;

Son yıllarda gelişen teknoloji sayesinde, insanların hayatta kalım sürelerinin de uzamasına paralel olarak, kronik hastalıklar ve yaşlılığa ait sorunlar giderek önem kazanmaktaydı. Ancak yaklaşık bir yıl önce tüm dünyada ortaya çıkan koronavirus pandemisi, enfeksiyon hastalıklarının tüm dünya için ciddi bir tehdit oluşturduğunu tekrardan gözler önüne serdi.

Coronaviruslerin 1960'lı yıllardan beri dünya üzerindeki salgınlardan sorumlu oldukları bilinmektedir. Günümüzde, DSÖ tarafından pandemi olarak kabul edilen Covid-19 hastalığının nedeni olarak da yeni tip corona virüs (n-CoV), diğer adıyla Severe Acute Respiratory Syndrome coronavirus-2 (SARS-CoV2) sorumlututulmaktadır.

Bu virüse ve hastalığa ait anladıklarımız halen gelişme aşamasındadır. Daha önceden bilinmeyen bir hastalık olması, genetik mutasyon kabiliyeti ve bulaştırıcılığının yüksek olması, kontrol altına alınmasında sorunlar yaratmaktadır.

Gerek tedavi, gerek koruyucu hizmetler, gerekse toplum bilgilendirilmesi konusunda tüm sağlık camiası özverili bir şekilde çalışmaktadır. Temel görevi; birinci basamak sağlıkta biyopsikososyal yaklaşımla, entegre ve kapsamlı hizmet vermek olan Aile Hekimlerine de bu hastalıkla savaşta önemli görevler düşmektedir. Bahsedilen hizmetler en iyi şekilde, hastalığı olabildiğince iyi tanıyarak sağlanabilir. Öncelikle etken organizmanın yapısının ve fonksiyonlarının en iyi şekilde öğrenilmesi önemlidir. Hastalığın ortaya çıkmasından günümüze, oluşan bilgi birikiminin yorumlanması ve anlaşılması farklı yaklaşımlar sağlayabilir. Sağlam bir bilgi birikimi, sağlık alanında görev yapan insanların davranışlarını da etkileyecektir.

Bu amaca yönelik oluşturulmuş bu kitap ile umarız herkese yardımcı olacak bir kaynak ortaya çıkmıştır. Toplumumuzun sağlıklı günlere ulaşması dileğiyle...

Prof. Dr. Kurtuluş Öngel

*Sağlık alışanları için meslek hastalığı olan
COVID-19 ile mücadele sırasında kaybettiğimiz
sağlık řehitlerimize;
Yetiřmemizde emeği geçen hocalarımıza;
Ve ailelerimize...*

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM	Giriş	1
2. BÖLÜM	Pandemi Sürecinin Ülkemizde Birinci Basamak Koruyucu Sağlık Hizmetlerine Yansıması	37
3. BÖLÜM	Covid- 19 Pandemi Sürecinde Bir Aile Sağlığı Merkezinin Günlükleri	59
4. BÖLÜM	Sonuç	79
KAYNAKLAR		83

KAYNAKÇA

- Andersen, K. G., Rambaut, A., Lipkin, W. I., Holmes, E. C., & Garry, R. F. (2020). The Proximal Origin Of SARS-Cov-2. *Nature Medicine*, 26(4), 450–452. <https://doi.org/10.1038/S41591-020-0820-9>
- Anderson, M., Mckee, M., & Mossialos, E. (2020). Covid-19 Exposes Weaknesses In European Response To Outbreaks. *BMJ (Clinical Research Ed.)*, 368, M1075. <https://doi.org/10.1136/Bmj.M1075>
- Benvenuto, D., Giovanetti, M., Ciccozzi, A., Spoto, S., Angeletti, S., & Ciccozzi, M. (2020). The 2019-New Coronavirus Epidemic: Evidence For Virus Evolution. *Journal Of Medical Virology*, 92(4), 455–459. <https://doi.org/10.1002/Jmv.25688>
- Bozkurt, G. Y., Kutlu, H., Erüz, E. D., Yanmaz, E., Memikoğlu, O., Azap, A., & Balık, İ. (2010). Grip Polikliniği Verileri Işığında Pandemik İnfluenza Salgını *. *63(3)*, 1957– 1958.
- Budak F., & Korkmaz Ş. (2020). Covid-19 Pandemi Sürecine Yönelik Genel Bir Değerlendirme: Türkiye Örneği. *Sosyal Araştırmalar Ve Yönetim Dergisi*, (1), 62–79. <https://doi.org/10.35375/Sayod.738657>
- Cai, Q., Huang, D., Yu, H., Zhu, Z., Xia, Z., Su, Y., ... Xu, L. (2020). COVID-19: Abnormal Liver Function Tests. *Journal Of Hepatology*, 73(3), 566–574. <https://doi.org/10.1016/J.jhep.2020.04.006>
- CDC. (2019). Centers For Diseases Control And Prevention. Corona Disease 2019. How To Protect Yourself & Others. Retrieved June 14, 2020, From <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/preventgetting-sick/prevention.html>
- CDC. (2020). Centers For Diseases Control And Prevention Infection Control Guidance For Healthcare Professionals About Coronavirus (COVID-19). Retrieved June 14, 2020, From <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/hcp/infection-control.html>
- Çetinkaya, E. A., Selçuk, Ö. T., Eyigör, H., & Gür, Ö. E. (2020). COVID-19 And Anosmia. *Kulak Burun Boğaz Ve Baş Boyun Cerrahisi Dergisi*, 28(2), 61–63. <https://doi.org/10.24179/Kbbbbc.2020-75374>
- Chen, N., Zhou, M., Dong, X., Qu, J., Gong, F., Han, Y., ... Zhang, L. (2020). Epidemiological And Clinical Characteristics Of 99 Cases Of 2019 Novel Coronavirus
- Pneumonia In Wuhan, China: A Descriptive Study. *The Lancet*, 395(10223), 507–513. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30211-7](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30211-7)
- Chen, Z.-M., Fu, J.-F., Shu, Q., Chen, Y.-H., Hua, C.-Z., Li, F.-B., ... Zhang, Y.-Y. (2020).
- Diagnosis And Treatment Recommendations For Pediatric Respiratory Infection Caused By The 2019 Novel Coronavirus. *World Journal Of Pediatrics*: WJP, 16(3), 240–246. <https://doi.org/10.1007/S12519-020-00345-5>

- Cheng, V. C., Edwards, K. M., Gandhi, R., & Gallagher, J. (2020). Idsa Covid-19.
- Day, M. (2020). Covid-19: İbuprofen Should Not Be Used For Managing Symptoms, Say Doctors And Scientists. *BMJ (Clinical Research Ed.)*, 368, M1086. <https://doi.org/10.1136/bmj.M1086>
- Diazyme Laboratories, I. (2020). Antibody Tests.
- Dong, Y., Mo, X., Hu, Y., Qi, X., Jiang, F., Jiang, Z., & Tong, S. (2020). Epidemiology Of COVID-19 Among Children In China. *Pediatrics*, 145(6). <https://doi.org/10.1542/peds.2020-0702>
- DSÖ. (2020a). DSÖ Corona Günlük Raporları. Retrieved May 27, 2020, From <https://www.worldometers.info/coronavirus/>
- DSÖ. (2020b). DSÖ Kişisel Koruyucu Kullanım Önerileri Geçici Rehberi. Retrieved From https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/331498/WHO-2019-ncov-IPCPE_Use-2020.2-Eng.Pdf
- Duan, K., Liu, B., Li, C., Zhang, H., Yu, T., Qu, J., ... Yang, X. (2020). Effectiveness Of Convalescent Plasma Therapy In Severe COVID-19 Patients. *Proceedings Of The National Academy Of Sciences Of The United States Of America*, 117(17), 9490–9496. <https://doi.org/10.1073/pnas.2004168117>
- Eikenberry, S. E., Mancuso, M., Iboi, E., Phan, T., Eikenberry, K., Kuang, Y., ... Gumel, A.
- B. (2020). To Mask Or Not To Mask: Modeling The Potential For Face Mask Use By The General Public To Curtail The COVID-19 Pandemic. *Medrxiv*, 2020.04.06.20055624. <https://doi.org/10.1101/2020.04.06.20055624>
- Erdeve Ö., Çetinkaya M., Baş A. Y., Narlı N., Duman N., Vural M., & Koç E. (2020). The Turkish Neonatal Society Proposal For The Management Of COVID-19 In The Neonatal Intensive Care Unit. *Turk Pediatri Arsivi*, 55(2), 86–92.
- <https://doi.org/10.14744/turkpediatriars.2020.43788>
- European Medicines Agency. (2020). EMA Gives Advice On The Use Of Non-Steroidal Anti-Inflammatories For COVID-19. Retrieved From <https://www.ema.europa.eu/en/news/ema-gives-advice-use-non-steroidal-anti-inflammatories-covid-19>
- Evlıyaoğlu O, Ayzıt Kılınc A, Önal P, Aygün F, Ç. H. (2020). COVID-19 In Children. *Turk Pediatri Ars*, 55(2), 85.
- Fan, B. E., Chong, V. C. L., Chan, S. S. W., Lim, G. H., Lim, K. G. E., Tan, G. B., ... Ong,
- K. H. (2020). Hematologic Parameters In Patients With COVID-19 Infection. *American Journal Of Hematology*, 95(6), E131–E134. <https://doi.org/10.1002/ajh.25774>
- Feng, S., Shen, C., Xia, N., Song, W., Fan, M., & Cowling, B. J. (2020). Rational Use Of Face Masks In The COVID-19 Pandemic. *The Lancet. Respiratory Medicine*, 8(5), 434–436. [https://doi.org/10.1016/S2213-2600\(20\)30134-X](https://doi.org/10.1016/S2213-2600(20)30134-X)
- Gao, Y., Li, T., Han, M., Li, X., Wu, D., Xu, Y., ... Wang, L. (2020). Diagnostic Utility Of Clinical Laboratory Data Determinations For Patients With The Severe COVID-19. *Journal Of Medical Virology*, 92(7), 791–796. <https://doi.org/10.1093/jmv/92.7.791>

- Doi.Org/10.1002/Jmv.25770
- Gautret, P., Lagier, J.-C., Parola, P., Hoang, V. T., Meddeb, L., Sevestre, J., ... Raoult, D. (2020). Clinical And Microbiological Effect Of A Combination Of Hydroxychloroquine And Azithromycin İn 80 COVID-19 Patients With At Least A Six-Day Follow Up: A Pilot Observational Study. *Travel Medicine And Infectious Disease*, 34, 101663. <https://doi.org/10.1016/j.tmaid.2020.101663>
- Gögebakan T. (2015). Tarihteki Diğer Pandemiler.
- Gralinski, L. E., & Menachery, V. D. (2020). Return Of The Coronavirus: 2019-Ncov. *Viruses*, 12(2). <https://doi.org/10.3390/V12020135>
- Grant, A., Kinnersley, P., Metcalf, E., Pill, R., & Houston, H. (2006). Students' Views Of Reflective Learning Techniques: An Efficacy Study At A UK Medical School. *Medical Education*, 40(4), 379–388. <https://doi.org/10.1111/J.1365-2929.2006.02415.X>
- Güner, R., Hasanoglu, İ., & Aktaş, F. (2020). Covid-19: Prevention And Control Measures İn Community. *Turkish Journal Of Medical Sciences*, 50(SI-1), 571–577. <https://doi.org/10.3906/Sag-2004-146>
- Hamming, I., Timens, W., Bulthuis, M. L. C., Lely, A. T., Navis, G. J., & Van Goor, H. (2004). Tissue Distribution Of ACE2 Protein, The Functional Receptor For SARS Coronavirus. A First Step İn Understanding SARS Pathogenesis. *The Journal Of Pathology*, 203(2), 631–637. <https://doi.org/10.1002/Path.1570>
- Henry, B. M., Lippi, G., & Plebani, M. (2020, June). Laboratory Abnormalities İn Children With Novel Coronavirus Disease 2019. *Clinical Chemistry And Laboratory Medicine*, Vol. 58, Pp. 1135–1138. Germany. <https://doi.org/10.1515/Cclm-2020-0272>
- Horby, P., Lim, W. S., Emberson, J., Mafham, M., Bell, J., Linsell, L., ... Landray, M. J. (2020). Effect Of Dexamethasone İn Hospitalized Patients With COVID-19: Preliminary Report. *Medrxiv*, 2020.06.22.20137273. <https://doi.org/10.1101/2020.06.22.20137273>
- Jiehao, C., Jin, X., Daojiong, L., Zhi, Y., Lei, X., Zhenghai, Q., ... Mei, Z. (2020). A Case Series Of Children With 2019 Novel Coronavirus Infection: Clinical And Epidemiological Features. *Clinical Infectious Diseases: An Official Publication Of The Infectious Diseases Society Of America*, 71(6), 1547–1551. <https://doi.org/10.1093/Cid/Ciaa198>
- Memikoğlu K O, Genç V. (2020). COVID-19 (1st Ed.; K. Osman Memikoğlu; Volkan Genç, Ed.). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi. Retrieved From <http://www.Medicine.Ankara.Edu.Tr/Wp-Content/Uploads/Sites/121/2020/05/COVID-19-Kitap.Pdf>
- Kearney, J. (2020). Chloroquine As A Potential Treatment And Prevention Measure For The 2019 Novel Coronavirus: A Review (Preprint). <https://doi.org/10.20944/PREPRINTS202003.0275.V1>
- Lauer, S. A., Grantz, K. H., Bi, Q., Jones, F. K., Zheng, Q., Meredith, H. R., ...

- Lessler, J. (2020). The Incubation Period Of Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) From Publicly Reported Confirmed Cases: Estimation And Application. *Annals Of Internal Medicine*, 172(9), 577–582. <https://doi.org/10.7326/M20-0504>
- Legido-Quigley, H., Mateos-García, J. T., Campos, V. R., Gea-Sánchez, M., Muntaner, C., & Mckee, M. (2020). The Resilience Of The Spanish Health System Against The COVID-19 Pandemic. *The Lancet. Public Health*, 5(5), E251–E252. [https://doi.org/10.1016/S2468-2667\(20\)30060-8](https://doi.org/10.1016/S2468-2667(20)30060-8)
- Li, Y., Cao, J., Zhang, X., Liu, G., Wu, X., & Wu, B. (2020). Chest CT Imaging Characteristics Of COVID-19 Pneumonia İn Preschool Children: A Retrospective Study. *BMC Pediatrics*, 20(1), 227. <https://doi.org/10.1186/S12887-020-02140-7>
- Liang, H., & Acharya, G. (2020, April). Novel Corona Virus Disease (COVID-19) İn Pregnancy: What Clinical Recommendations To Follow? *Acta Obstetricia Et Gynecologica Scandinavica*, Vol. 99, Pp. 439–442. United States. <https://doi.org/10.1111/Aogs.13836>
- Lighter, J., Phillips, M., Hochman, S., Sterling, S., Johnson, D., Francois, F., & Stachel, A. (2020, July). Obesity İn Patients Younger Than 60 Years Is A Risk Factor For COVID-19 Hospital Admission. *Clinical Infectious Diseases: An Official Publication Of The Infectious Diseases Society Of America*, Vol. 71, Pp. 896–897. <https://doi.org/10.1093/Cid/Ciaa415>
- Lim, P. L., Kurup, A., Gopalakrishna, G., Chan, K. P., Wong, C. W., Ng, L. C., ... Leo, Y.-S. (2004). Laboratory-Acquired Severe Acute Respiratory Syndrome. *The New England Journal Of Medicine*, 350(17), 1740–1745. <https://doi.org/10.1056/Nejmoa032565>
- Lu, R., Zhao, X., Li, J., Niu, P., Yang, B., Wu, H., ... Tan, W. (2020). Genomic Characterisation And Epidemiology Of 2019 Novel Coronavirus: İmplications For Virus Origins And Receptor Binding. *The Lancet*, 395(10224), 565–574. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30251-8](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30251-8)
- Luo, X., Zhou, W., Yan, X., Guo, T., Wang, B., Xia, H., ... Yang, W. (2020). Prognostic Value Of C-Reactive Protein İn Patients With COVID-19. *medrxiv*, 2020.03.21.20040360. <https://doi.org/10.1101/2020.03.21.20040360>
- Madigan, M. T., Martinko, J. M., & Parker, J. (2003). *Brock Biology Of Microorganisms*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall/Pearson Education. Retrieved From <https://archive.org/details/Brockbiologyofmi00madi>
- Porcheddu, R., Serra, C., Kelvin, D., Kelvin, N., & Rubino, S. (2020). Similarity İn Case Fatality Rates (CFR) Of COVID-19/SARS-COV-2 İn Italy And China. *Journal Of Infection İn Developing Countries*, 14(2), 125–128. <https://doi.org/10.3855/Jidc.12600>
- Puopolo KM, Hudak ML, K. D. (2020). Management Of Infants Born To Mothers With COVID-19 Date Of Document. American Academy Of Pediatrics Committee On Fetus And Newborn, Section On Neonatal Perinatal Medicine, And Committee On Infectious Diseases.

- Rodriguez-Morales, A. J., Cardona-Ospina, J. A., Gutiérrez-Ocampo, E., Vilamizar-Peña, R., Holguin-Rivera, Y., Escalera-Antezana, J. P., ... Sah, R. (2020). Clinical, Laboratory And İmaging Features Of COVID-19: A Systematic Review And Meta-Analysis. *Travel Medicine And Infectious Disease*, 34, 101623. <https://doi.org/10.1016/j.tmaid.2020.101623>
- Sangam, S., Naveed, A., Athar, M., Prathyusha, P., Moulika, S., & Lakshmi, S. (2014). A Historical Exploration Of Pandemics Of Some Selected Diseases İn The World. *Int J Health Sci Res*, 4(2), 165–169.
- Schoeman, D., & Fielding, B. C. (2019). Coronavirus Envelope Protein: Current Knowledge. *Virology Journal*, 16(1), 69. <https://doi.org/10.1186/s12985-019-1182-0>
- Shang, L., Zhao, J., Hu, Y., Du, R., & Cao, B. (2020). On The Use Of Corticosteroids For 2019-Ncov Pneumonia. *Lancet* (London, England), 395(10225), 683–684. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30361-5](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30361-5)
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2020a). Birinci Basamak Sağlık Kuruluşları Triaj Yönetmeliği. Retrieved From <https://www.saglik.gov.tr/TR,49332/saglik-bakanligi-birinci-basamak-saglik-kurum-ve-kuruluslarinin-acilmasi-kapatilmasi-ve-bunlara-ad-verilmesi-hakinda-yonerge.html>
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2020b). COVID-19 (SARS-Cov2enfeksiyonu) Rehberi. Retrieved From https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/Depo/Rehberler/COVID-19_Rehberi.pdf
- T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Müdürlüğü. (2020). COVID-19 (SARS-Cov-2 Enfeksiyonu) Rehberi Bilim Kurulu Çalışması. Retrieved From <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr>
- Taş, B. G., Özceylan, G., Öztürk, G. Z., & Toprak, D. (2020). Evaluation Of Job Strain Of Family Physicians İn COVID-19 Pandemic Period- An Example From Turkey. *Journal Of Community Health*. <https://doi.org/10.1007/s10900-020-00950-5>
- TC. Sağlık Bakanlığı. (2020). Sağlık Bakanlığı Test Kitlerine Dair Resmi Sonuç Rapor Yazısı (Sayı: 80962070-605.02 Konu : Ovios Değerlendirme Sonuç Raporu).
- Team, E. E. (2020). Note From The Editors: World Health Organization Declares Novel Coronavirus (2019-Ncov) Sixth Public Health Emergency Of İnternational Concern. *Euro Surveillance: Bulletin Europeen Sur Les Maladies Transmissibles = European Communicable Disease Bulletin*, 25(5), 200131e. <https://doi.org/10.2807/1560-7917.ES.2020.25.5.200131e>
- Tekin, E., Yazgan Çilesiz, Z., & Gede, S. (2019). Farklı Meslek Gruplarında Çalışanların Algılanan Stres Düzeyleri Ve Stresle Başa Çıkma Tarzları Üzerine Bir Araştırma. 9(March), 79–89.
- Terzioğlu Bebitoğlu, B., Oğuz, E., Hodzic, A., Hatiboğlu, N., & Kam, Ö. (2020). Chloroquine / Hydroxychloroquine: Pharmacological View Of An Old Drug Currently Used İn COVID-19 Treatment. *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, 204–215.

- <https://doi.org/10.21673/Anadoluklin.735826>
- Tirmikçioglu, Z. (2020). Drug Use In Pregnant Women Infected With COVID-19. *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, 51-58. <https://doi.org/10.21673/Anadoluklin.710736>
- Türken, M., & Köse, Ş. (2020). COVID-19 Transmission And Prevention. *The Journal Of Tepecik Education And Research Hospital*, 30, 36-42. <https://doi.org/10.5222/Terh.2020.02693>
- Türkiye Halk Sağlığı Müdürlüğü. (2020). Türkiye Halk Sağlığı Müdürlüğü Bilim Kurulu Raporu.
- Vaninov, N. (2020). In The Eye Of The COVID-19 Cytokine Storm. *Nature Reviews*.
- Immunology*, 20(5), 277. <https://doi.org/10.1038/S41577-020-0305-6>
- Wang, M., Cao, R., Zhang, L., Yang, X., Liu, J., Xu, M., ... Xiao, G. (2020, March). Remdesivir And Chloroquine Effectively Inhibit The Recently Emerged Novel Coronavirus (2019-Ncov) In Vitro. *Cell Research*, Vol. 30, Pp. 269-271. <https://doi.org/10.1038/S41422-020-0282-0>
- WHO. (2020a). Daily Case Reports Of The World. Retrieved From <https://www.worldometers.info/coronavirus>
- WHO. (2020b). Novel Coronavirus—China. 2020.
- WHO. (2020c). WHO Coronavirus Disease 2019, Situation Report-61.
- WHO. (2020d). WHO Covid Aşı Çalışmaları İle İlgili Medya Bilgilendirme Forumları. Retrieved June 22, 2020, From <https://www.weforum.org/agenda/2020/06/vaccine-covid19-coronavirus-who-briefing-12-june/>
- WHO Covid Aşı Çalışmaları İle İlgili Medya Bilgilendirme Forumları.
- WHO News. (2020). Covid-19 Dexametazon Açıklaması. Retrieved July 13, 2020, From <https://www.who.int/news-room/q-a-detail/q-a-dexamethasone-and-covid-19>
- Wong, C. K., Lam, C. W. K., Wu, A. K. L., Ip, W. K., Lee, N. L. S., Chan, I. H. S., ... Sung, J. J. Y. (2004). Plasma Inflammatory Cytokines And Chemokines In Severe Acute Respiratory Syndrome. *Clinical And Experimental Immunology*, 136(1), 95-103. <https://doi.org/10.1111/J.1365-2249.2004.02415.X>
- Zeng, H., Xu, C., Fan, J., Tang, Y., Deng, Q., Zhang, W., & Long, X. (2020). Antibodies in Infants Born to Mothers With COVID-19 Pneumonia. *JAMA*, 323(18), 1848-1849. <https://doi.org/10.1001/jama.2020.4861>
- Zeng, L., Xia, S., Yuan, W., Yan, K., Xiao, F., Shao, J., & Zhou, W. (2020). Neonatal Early-Onset Infection With SARS-CoV-2 in 33 Neonates Born to Mothers With COVID-19 in Wuhan, China. *JAMA Pediatrics*, 174(7), 722-725. <https://doi.org/10.1001/jamapediatrics.2020.0878>
- Zhang, C., Wu, Z., Li, J.-W., Zhao, H., & Wang, G.-Q. (2020). Cytokine rele-

ase syndrome in severe COVID-19: interleukin-6 receptor antagonist tocilizumab may be the key to reduce mortality. *International Journal of Antimicrobial Agents*, 55(5), 105954. <https://doi.org/10.1016/j.ijantimicag.2020.105954>

Zhou, F., Yu, T., Du, R., Fan, G., Liu, Y., Liu, Z., ... Cao, B. (2020). Clinical course and risk factors for mortality of adult inpatients with COVID-19 in Wuhan, China: a retrospective cohort study. *Lancet (London, England)*, 395(10229), 1054–1062.

[https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30566-3](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30566-3)